

Miško žmonių angelas sargas

Agnė Klimčiauskaitė

a.klimciauskaite@diena.lt

Birutė Galdikas buvo 25-erių, kai išvyko gyventi į džungles. Šiandien ji – visame pasaulyje pripažinta mokslininkė antropologė – miško žmonių – orangutanų angelas sargas.

Vieniems beždžionių tyrinėtojos gyvenimas atrodo kaip nuostabus nuotykis, kitiems – tikra beprotybė. Pati Birutė sako, kad vos įkėlusį koją į Borneo salos (Indonezija) miškus pajuto, jog jos gyvenimas priklauso džunglėms. Mokslininkė niekada neabejojo, kad antropologija ir kova dėl orangutanų išsaugojimo yra jos pašaukimas, gyvenimo misija.

Savo darbo džunglėse pradžia B.Galdikas šypsodamasi vadina bandymu susigyventi su nepaklusniais, gerų manierų dar neišmokusiais vaikais. Šie oranžiniai „vaikai“ – išgelbėti orangutanų našlaičiai, kurių motinas nugalabijo brakonieriai. Birutė tampa jų nauja, ne mažiau mylinčia ir rūpestinga mama. Užaugusius ir išmokusius gyventi savarankiškai orangutanus mokslininkė išlydi į jų gimtuosius miškus. Beje, ne vienas orangutanus vėliau sugrįžta aplankyti užauginusios mamos. Šiandien B.Galdikas įsteigtame orangutanų reabilitacijos centre – jau 350 jauniklių.

Daug keliaujanti po pasaulį mokslininkė praėjusią savaitę užsuko į Lietuvą. Tėvų žemėje viešėdama B.Galdikas dalyvavo tarptautinėje konferencijoje „Iš gamtos imame – gamtai atiduodame. Verslo mugė“ ir gilinosi į jos vardu pavadinto gamtosaugos ir labdaros fondo rūpesčius. Moteris mūsų šalyje taip pat tikisi rasti patikėtinį, kuris kartu vyktų dirbti į Borneo saloje esantį mokslo centrą, mokyti ir vėliau galbūt tęstų jos darbus.

Nenuostabu, kad Lietuvoje retai apsilankanti B.Galdikas buvo apsupta ir kitų mokslininkų, ir žurnalistų dėmesio. Juolab kad kitą kartą mokslininkė čia planuoja atvykti tik po metų. B.Galdikas kantriai dalijo interviu net likus porai valandų iki skrydžio. Tiesa, lietuviškai jai kalbėti nelengva, tad išklausiusi klausimus lietuviškai, atsakinėjo angliškai.

„Dabar skrisiu į Los Andželą, tada grįšiu į Indoneziją. Ten būsiu tris mėnesius, tuomet nuvyksiu į konferenciją Ispanijoje ir vėl būsiu Indonezijoje“, – išvykimo dieną artimiausius planus „Vilniaus dienai“ pasakojo B.Galdikas. Mokslininkė šypsojosi – duoklę žimasklaidai tenka atiduoti visose šalyse, o pailsėti nuo šurmulio gali grįžusi į savą pasaulį. Pasiekusi tankias Borneo džungles ir oranžinius „vaikus“, mokslininkė kelis mėnesius vėl bus sunkiai pasiekama ir transportu, ir telefonu.

– Koks jums atrodo lietuvių požiūris į gamtosaugą?

■ **Atsidavimas:** viešėdama Lietuvoje B.Galdikas negailėjo laiko ir jėgų kalbėti apie jai rūpimas bėdas. Mindaugo Ažušilio nuotr.

■ **Vaidas:** LTV šį sekmadienį rodys laidos „Keliaukim!“ reportažą iš B.Galdikas mokslinių tyrimų centro. Nuotraukoje – vienas iš B.Galdikas „vaikų“. Neringos Skrudupaitės nuotr.

– *Lietuviai daro labai didelį progresą kalbant apie gamtosaugą. Išvykstu labai optimistiškai nusiteikusi. Nuostabi man atrodo judėjimo „Už gamtą“ iniciatyva siekti uždrausti kirsti miškus bent du pavašario mėnesius, kai peri paukščiai. Nuostabi idėja.*

– **Su įsteigtu savo vardu pavadintu fondu Lietuvoje ieškote jaunų žmonių, kurie padėtų jūsų darbuose ir tęstų juos. Kodėl ieškote būtent lietuvių patikėtinių?**

– *Turime savanorių grupių iš JAV, Anglijos, bet aš esu lietuvių kilmės, todėl man labai svarbu, kad kartu dirbtų ir lietuvių. Ieškome savanorių, kurie domisi tropikų miškais, orangutanais ir kurie galėtų padėti Indonezijoje. Kitais metais tikimės surinkti savanorių grupę iš Lietuvos. Šiuo metu yra viena studentė veterinarije, kuri kad ir šiaandien norėtų išvykti bent šešioms mėnesiams, bet dar turi gauti vizą. Ji bus pirmoji lietuvi savanorė mūsų nacionaliniame parke Indonezijoje.*

– Kiek turite savo vardu pavadintų fondų?

– *Tik vieną Lietuvoje. O prieš 13 metų įkūrėme Tarptautinį orangutanų globos fondą JAV. Šis fondas – pagrindinis mūsų mokslinio centro Borneo saloje veiklos pajamų šaltinis.*

– **Kiek asmeniškai dalyvaujate fondų veikloje?**

– *Esu minėto Tarptautinio orangutanų globos fondo prezidentė. O Lietuvoje mano fondas dar tik pradeda veiklą, bet joje stengiuosi dalyvauti kiek įmanoma daugiau.*

– **Kokie bus jo darbai?**

– *Pirmiausia tikimės pasodinti ažuolyną, įsteigti Lietuvos ir Indonezijos miškų informacijos centrą. Mano viltis ir svajonė – kad Lietuvoje būtų kuo daugiau ažuolynų. Šiandien jie Lietuvoje užima tik 1,5 proc. Buvome nuvykę į Dūkštų ažuolyną, pagalbos laukiame iš Aplinkos ministerijos. Tikimės, kad pamažu sugrąžinsime į Lietuvą ažuolynus.*

– **Kokios pasaulinės gamtosaugos problemos jus labiausiai jaudina?**

– *Be abejo, orangutanų nykimas. Orangutanai indoneziečių ir mala-*

Birutė Marija Filomena Galdikas-Brindamour

■ **Gimė:** 1946 m. gegužės 10 d. Vysbadene, Vokietijoje.

■ **Mokslai:** 1966 m. baigė psichologiją Vankuverio (Kanada) universitete, 1969 m. – antropologiją Los Andželo universitete (JAV). Nuo 1979 m. – Džakartos (Indonezija) nacionalinio universiteto, o nuo 1989 m. – Simono Fraserio universiteto (Kanada) profesorė.

■ **Mokytojai:** antropologė Marija Gimbutienė, archeologas, antropologas, paleontologas Louis Leakey. Su Dian Fossey, tyrinėjusia gorilas, ir Jane Goodball, paskyrusia gyvenimą šimpanzėms, B.Galdikas sudarė įžymiąją trijulę, kuri pasaulyje žinoma Leakey angelų vardu.

■ **Veikla:** 1971 m. atvyko į Indoneziją, Tandžungputingo nacionaliniame parke įkūrė orangutanų stebėjimo centrą. 1986 m. įkūrė Tarptautinį orangutanų fondą Los Andžele (JAV). 1987 m. pagal B.Galdikas rekomendacijas po alinančių gaisrų Borneo saloje 76 tūkst. ha žemės buvo paversta rezervatu. 2008 m. Lietuvoje įsteigtas Tarptautinis Birutės Galdikas gamtosaugos labdaros ir paramos fondas (www.birutegaldikas.lt).

■ **Įamžinimas:** B.Galdikas gyvenimas ir darbai aprašyti šešiose knygose, apie ją sukurta dokumentinių filmų Indonezijoje, Japonijoje, JAV, Prancūzijoje, Italijoje, Australijoje.

■ **Šeima:** pirmasis vyras – fotografas Rodas Brindamouras. Su juo susilaukė sūnaus Binčio. Po skyrybų trimetis sūnus su tėvu iš Borneo išvyko į Kanadą. Antrasis vyras – indonezietis Pakas Bohapas, paskutinio dajakų karaliaus vaikaitis. Jis – B.Galdikas sūnaus Fredo ir dukters Jane tėvas.

■ **Apdovanojimai:** gausybė reikšmingiausių pasaulio apdovanojimų, tarp jų – mažasis Nobelis už gamtosaugą. Lietuvoje pagerbta „Lietuvos garbės 2007“ apdovanojimu už gyvenimo nuopelnus.

jiečių kalbomis reiškia „miško žmonės“. Mes 97 proc. genetiškai identiški orangutanams. Jie gyvena miške, medžiuose, ir kai nyksta miškas, nyksta ir orangutanai.

O apskritai opi problema yra klimato šilimas. Brazilijoje, Indonezijoje, Afrikoje kertami miškai yra viena šio proceso priežasčių. Indonezijoje didesnė bėda nei legaliai kertami miškai yra palmių plantacijų plėtra. Jų aliejus naudojamas biokuro gamybai ir atneša krūvas pinigų. Tačiau dėl šių palmių plantacijų barbariškai naikinami tropiniai miškai su visa augmenija ir gyvūnija. Konferencijoje Lietuvoje norėjau dėmesį atkreipti į tai.

– **Orangutanų nykimas, palmių plantacijos – lietuviams tai taip tolima...**

– *Lietuvoje – tik šiek tiek daugiau nei 3 mln. gyventojų, atrodo, mažai, tačiau kiekvienas gali padėti keisti pasaulį. Klimato kaita, niojojama gamta aktualu ir svarbu visiems žmonėms.*

– **Ne tik dirbate Indonezijoje, bet ir dėstytojaujate keliuo-**

se universitetuose. Kaip atrodo jūsų darbų grafikas?

– *Šešis mėnesius per metus praleidžiu Indonezijoje, keturis – Kanadoje, kur dėstau visą semestrą, o likusį laiką būnu JAV ir Didžiojoje Britanijoje.*

– **Daugeliui sunku įsivaizduoti gyvenimą džunglėse. Koks jis?**

– *Mes gyvename mažoje stovykloje miške, kuris priklauso nacionaliniam parkui. Tropikų miškai – toli gražu ne lietuviški. Tai milžiniški, platūs, gilūs miškai. Čia laisvai ir natūraliai gyvena orangutanai ir kiti gyvūnai. Su Indonezijos vyriausybe stengiamės tai išsaugoti. Mūsų stovykla džunglėse sunkiai pasiekama – tiek transporto sąlygos sudėtingos, tiek komunikacijos prastos. Borneo saloje įkūrėme reabilitacijos centrą, kur globojame našlaičius beždžioniukus, negaluojančius gyvūnus. Žinoma, viena visko nesugebėčiau padaryti. Turiu 200 asistentų – vietos gyventojų. Šiandien turime 350 orangutanų, tad kiekviena mūsų diena labai skirtinga ir atneša ką nors nauja.*

– **Ar tarp tų 350 orangutanų turite numylėtinį?**

– *Neturiu mylimiausio. Orangutanai – kaip vaikai, o kuris vaikas mylimesnis nei kiti? Kiekvieną myli skirtingai, bet visus taip pat smarkiai.*

– **Džunglėse dirbate jau 35 metus. Ar nesinori išeiti tikrai užtarnauto poilsio, darbus perleisti kitiems?**

– *Man darbas tikrai niekada nenusibos. Esu 63-ejų, dar turiu darbo bent dvidešimtmetį metų. Mano didžiausia svajonė – kad Borneo miškai ir orangutanai neišnyktų.*

– **Iš kur tokia begalinė jūsų meilė miškams?**

– *Mano tėvai turėjo labai stiprų ryšį su gamta ir mišku, o tėvas tikėjo į Perkūną. Į mišką jie vykdavo kiekvieną savaitgalį. Net tokiam dideliame mieste kaip Los Andželas paukščiai nutūpdavo ant tėvo rankos. Be to, visada sakau, kad baltų – lietuvių ir latvių – ryšys su gamta ypač stiprus. Todėl ir aš tokia užsidegusi.*

– **Ar šį ryšį pavyko perduoti savo vaikams?**

– *Mano vaikai jau tris gamtos problemoms, bet pasuko kitais keliais. Vyriausias sūnus Bintis kelerius metus buvo savanoris Indonezijoje, bet dabar gyvena ir dirba Kanadoje, turi šeimą. Antras sūnus Fredas, kuris atvyko su manimi į Lietuvą, padeda man dirbti, bet savo karjerą planuoja kitoje srityje. O dukra Jane užsiėmusi medicinos mokslais.*

– **Niekada negirdėjote vaikų priekaištų, kad orangutanams skiriate daugiau dėmesio nei jiems?**

– *Ne. Jie lygiai taip pat nenori, kad orangutanai išnyktų, ir gerai supranta mano misijos svarbą, mano tikslus.*